

Vzteklina (rabies, lyssa), základní informace o onemocnění

Výskyt: Kromě Antarktidy a několika ostrovních států byl virus vztekliny prokázán na celém světě. Podle WHO způsobuje onemocnění vzteklinou každý rok desítky tisíc úmrtí, zejména v Asii a Africe, z nichž 40 % tvoří děti do 15 let věku; většina případů (95 %) je způsobena v důsledku pokousání psy. V Československu v letech 1919 - 1937 zemřelo na vzteklinu celkem 132 lidí. Důslednými opatřeními se podařilo vzteklinu v některých zemích vymýtit, v ČR s to podařilo zejména díky plošnému očkování volně žijících zvířat, hlavně lišek, a povinnému očkování psů a koček. Od roku 2004 je Česká republika tzv. „rabies free“, což znamená, že se na jejím území vzteklina nevyskytuje. V Evropě je výskyt onemocnění vzteklinou u lidí vzácný, většinou jde o importovaná onemocnění. Hlášené případy vztekliny u zvířat se nadále vyskytují v některých evropských zemích. Několik pozitivních případů ročně je hlášeno z Polska a Rumunska. Rizikovou zemí je dlouhodobě Turecko a Ukrajina, kde jsou pozitivní nálezy hlášeny prakticky z celého území.

Příznaky a symptomy: Onemocnění začíná teplotou, slabostí, únavou, nechutenstvím, bolestmi hlavy a postižením trávicího nebo respiračního ústrojí, v okolí zhojené rány bývají parestezie, tyto obtíže trvají 2 až 10 dnů. Poté dochází k psychické alteraci, pacient může být anxiózní, depresivní, podrážděný, trpí nespavostí. V průběhu následujících 2 až 7 dní se objevují záchvaty halucinací, zmatenosti, typická je hydrofobie a tonické křeče polykacích svalů. Období hyperaktivity trvá několik minut, v mezidobí je pacient při vědomí, klidný. V dalších 2 až 7 dnech nastává u mnoha pacientů paralytické stadium s rozvojem obrn. Většina nemocných umírá ve stadiu rozvinutých neurologických projevů, při intenzivní péči může onemocnění přejít do kómatu, končícího smrtí. K úmrtí dochází během 1 - 2 týdnů od začátku onemocnění.

Inkubační doba: Inkubační doba obvykle trvá 3 až 8 týdnů, vzácně jen několik dní nebo může trvat déle, několik měsíců či let. Délka inkubační doby závisí na závažnosti a lokalizaci poranění, na infekční dávce a typu viru.

Původce: virus vztekliny - Lyssavirus

Zdroj: nemocné zvíře (nejčastěji hlavně lišky, psi, kojoti, vlci, ale i netopýři), nemocný člověk (vzácně). Zvíře je nakažlivé už 15 dní před vznikem příznaků onemocnění a zůstává infekční do smrti.

Přenos: Nejčastější cestou přenosu je pokousání zvířetem, kdy je virus obsažen ve slinách infikovaného zvířete. Možný je i přenos poškrábáním, vzácně i kontaminací neporušené kůže nebo sliznic, případně infekčním aerosolem v jeskyních, kde přebývají netopýři a při práci s virem vztekliny v laboratoři. Přenos z člověka na člověka je vzácný, ale možný; popsán byl přenos prostřednictvím transplantovaných tkání a orgánů od infikovaného člověka v inkubační době onemocnění.

Období nakažlivosti, vnímavost, imunita: Období nakažlivosti není přesně definováno. Vnímavost k nákaze je všeobecná, imunitu lze získat pouze očkováním. Pokud dojde k rozvoji příznaků je prognóza prakticky ve 100 % fatální.

Prevence, očkování:

Očkování se provádí u osob ve vysokém riziku nákazy virem vztekliny, jako jsou laboratorní pracovníci pracující s virem vztekliny při diagnostice, výzkumu a výrobě.

Očkování se též doporučuje u následujících osob ve zvýšeném riziku expozice virem vztekliny:

- veterináři a osoby pečující o zvířata (včetně těch, kteří manipulují s netopýry), hajní a preparátoři zvěře, zoologové.
- osoby, které jsou v kontaktu s druhy zvířat potenciálně přenášejícími virus vztekliny (jako např. pes, kočka, skunk, mýval, netopýr).
- dospělí a děti žijící nebo cestující do endemických oblastí vztekliny (Afrika, Asie, část východní Evropa a Latinská Amerika).

Preexpoziční očkování – při základním očkování jsou podle SPC vakcíny aplikovány dvě nebo tři dávky vakcíny v intervalech den 0, za 7 dní, případně 3.dávka za 28 dní. Dávka určená pro den 28 může být podána v den 21.

První posilovací dávka se aplikuje za 12 měsíců po poslední dávce, podání booster dávky se obecně doporučuje každých 2 až 5 let.

Postexpoziční očkování

Rozvoji nemoci lze předejít pouze včas provedenou profylaxií. Zatím neexistuje způsob, jak zjistit, zda se virus skutečně dostal do lidského organismu. Nejsou k dispozici žádné metody laboratorního průkazu viru, které by bylo možno využít ještě v inkubační době. Proto je nutné zahájit očkování co nejdříve po expozici viru. Očkování musí být provedeno ve specializovaném středisku pro očkování proti vzteklině (antirabické centrum) pod lékařským dohledem. Postexpoziční léčba zahrnuje lokální nescifické ošetření poranění, očkování a pokud je to nezbytné tak i pasivní imunizaci imunoglobulinem proti vzteklině. Léčba má být přizpůsobena povaze poranění nebo kontaktu se zvířetem, stavu zvířete a imunitnímu stavu pacienta.

Zdroje informací:

- <https://infektologie.cz/Standardy/lyssa2003.pdf>
- <https://www.svs-cr.cz/zdravi-zvirat/vzteklina/>
- <https://www.who-rabies-bulletin.org/>